

PIȘCHIA

Sediul consiliului local: Pișchia nr. 261, telefon 0256 /234063, fax 0256/234101;

Coordonate:

45°54'15" lat. N;

21°20'24" long. E;

Repere istorice:

-1333 - localitatea este amintită documentar, cu numele **Pysky**, în evidențele dijmelor papale;

-1456 - Bencecu de Jos era proprietatea lui Ioan de Huniade;

-sec. XVI-XVII - localitatea decade în timpul ocupației otomane;

-1724 - încep colonizările germane, sub îndrumarea agentului imperial Brukensteys, de unde și numele german al Pișchiei: **Brucke-nau** (în maghiară, Hidasliget);

-istoricul maghiar bănățean **Szentkláray Jenő** susține că locuitorii români ai satului Pișchia au fost mutați la Bruckenau și, în timp, germanizați;

-1764 - se așază în sat 92 de familii venite din Alsacia și Lotharingia;

-1765 - este amintit primul învățător din Pișchia, **Schteckler Paul**;

-1771 - o epidemie de holeră în Pișchia duce la decesul a 188 de localnici;

-17 aprilie 1808 - s-a născut la Murani **Ghenadie Popescu**, teolog, arhimandrit (d.27.01.1876);

-1894 - se zidește școala din Bencecul de Jos;

-21 august 1920 - s-a născut la Murani poetul **Marius Munteanu** (d.2005);

-1936 - în comună existau școală primară, cor bărbătesc, două fanfare, moară, două bănci, gară și poștă;

-18 decembrie 1940 - se naște la Bencecul de Jos poetul **Ionel Iacob Bencei**;

-17 aprilie 1940 - se naște la Murani **Gheorghe (George) Munteanu**, pictor naiv și cronicar al locului;

13 iunie 1968 - se naște la Pișchia **Dieter Penteliuc Cotoșman**, artist plastic, designer, laureat al Marelui Premiu al U.A.P.R - 2002;

-2002 - comuna Pișchia avea 2 820 de locuitori;

-2006 -2008 - sunt asfaltate drumurile comunale Murani - Pișchia și Bencecu de Sus- Pișchia -2008 - este deschis în localitatea Pișchia Centrul Medical Mariam;

Populația stabilă la 1 ianuarie 2010 - total: 2 896 de persoane, dintre care:

- masculină = 1 433 de persoane

- feminină = 1 463 de persoane

Numărul locuințelor la 1 ianuarie 2010:

1 151

Sate componente:

Pișchia, Bencecu de Jos (1456), Bencecu de Sus (1794), Murani (1472), Sălciua Nouă (1925).

Instituții școlare: Școli cu clasele I-VIII: Pișchia și Bencecu de Sus; Școli cu clasele I-IV: Bencecu de Jos și Murani; Grădinițe cu program normal: Pișchia, Bencecu de Sus, Bencecu de Jos și Murani.

Instituții sanitare: Cabinete medicale: Pișchia (două) și Murani; Cabinet stomatologic: Pișchia; Dispensar medical: Bencecu de Jos; Farmacii umane: Pișchia (două); Cabinet sanitar-veterinar: Pișchia;

Instituții culturale: Cămine culturale: Pișchia, Bencecu de Sus, Bencecu de Jos și Murani; Bibliotecă: Pișchia (fondată în anul 1962).

Baze sportive și de agrement: Teren de fotbal: Pișchia, Bencecu de Sus și Murani; Lacul și pădurea de la Pișchia;

Biserici: Biserici ortodoxe române: Pișchia (1991), Bencecu de Sus (1899), Bencecu de Jos (capelă,1976), Murani (1845), Sălciua Nouă; Biserici romano-catolice: Pișchia (1776); Bencecu de Sus (1832); Biserici penticostale: Pișchia și Bencecu de Sus;

Ruga: Murani (a doua zi de Paști), Bencecu de Sus (ultima duminică din septembrie), Pișchia (Rusalii), Bencecu de Jos (prima duminică din septembrie).

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL AL COMUNEI PIȘCHIA

Sas Ioan	primar	Holovati Constantin, consilier	PDL
Jurj Gheorghe	viceprimar	Mateescu Stelică, consilier	PDL
Bivolaru Dorina-Cornelia, consilier	PC	Miuțel Marius, consilier	PDL
Bolbos Vasile, consilier	PDL	Moț Aurel, consilier	PSD
Cionca Ioan, consilier	PRM	Obreja Gelu-Virgil, consilier	PNL
Frățilă Cornel, consilier	PDL	Sofronici Alexandru, consilier	PC

PIȘCHIA

UN LOC BINECUVÂNTAT

„APA ACRĂ”

Comuna Pișchia are resurse de apă mineralizată, numită de băștinași „apă acră”. Prima fântână cu apă minerală din Pișchia a fost forată în anul 1963 în centrul comunei, la o adâncime de 118 metri. În timp, debitul acesteia a scăzut datorită oxidului de fier care a corodat coloana de aducțiune. În 1966 s-a forat un al doilea puț în partea de nord a satului, nu departe de școala din sat. Forajul s-a făcut la o adâncime de 86 m, insuficient pentru ca apa minerală să urce la suprafață artezian, așa că era extrasă manual, printr-o pompă mecanică. S-au făcut apoi alte foraje. În anul 1973 s-a forat o nouă fântână arteziană în imediata vecinătate a celei vechi, cu un debit de apă mineralizată de 18 litri pe minut. În anul 1997 s-a forat a treia fântână, la o adâncime de 127 metri. Nefiind arteziană, apa minerală era extrasă cu hidroforul.

Apa acră de la Pișchia este bogată în cationi de amoniu, sodiu, potasiu, magneziu, calciu (291 mg/l), anioni sulfat, azotit, azotat, carbonat acid (1041 mg/l), metale (1,7%), fosfat 0,25%, substanțe organice (10,1%). Aciditatea este de 6,8%, alcalinitate 16,4%, duritate 37,80, reziduu fix 1042. Conform normelor în vigoare, apa minerală de la Pișchia este considerată potabilă, deși are un conținut de fier peste limita admisă.

MLAȘTINILE MURANI

În Comuna Pișchia, în hotarul satului Murani, pe o suprafață de 200 de hectare, se întind „Mlaștinile Murani”, un loc în care trăiesc specii deosebite de păsări și unde găsim loc de hibernare egrete și rațe sălbatice care vin din Nordul Rusei și Țările Baltice, îndreptându-se, de obicei, spre Marea Mediterană pe un culoar ce trece deasupra Banatului. În condiții de iarnă blândă și de hrană suficientă, stoluri de păsări migratoare poposesc aici. Acumularea Murani se află la contactul compartimentului central al Câmpiei înalte Vinga cu Câmpia joasă a Timișoarei și a fost astfel concepută de specialiștii de la Apele Române Banat pentru a atenua undele de viitură din amonte.

Realizarea acumulării a fost o șansă pentru avifauna cuibăritoare. Din păcate, în anii '80, coada lacului a fost drenată, iar stufărișul s-a transformat în pășune umedă. Deși numărul speciilor s-a redus, pe luciul apei pot fi văzute specii ca Podiceps cristatus, Anser anser, Anser albifrons, Anser erythropus, Aythya ferina, Anas platyrhynchos, Fulica atra, iar în zona de mlaștină cuibăresc încă specii de Ardeide.

PĂDUREA PIȘCHIA

Principalul obiectiv turistic al comunei Pișchia îl constituie pădurea din hotarul satului, cu resurse mari cinegetice. În Pădurea Pișchia se află și fâzănăria care are o capacitate de peste 3 000 de păsări, iar în ultima vreme sunt crescute aici și potârniche pentru export. În marginea pădurii se află un lac de acumulare nepermanent, amenajat pentru pescuitul sportiv (crap, caras și biban), un potrivit loc de agrement pe durata verii și a weekend-ului.

PIȘCHIA

PICTORUL NAIV

Unul dintre pictorii naivi ai Banatului, demn urmaș al cunoscutului artist Viorel Cristea din Ghilad, este - fără îndoială - **George Munteanu** din Murani. Bucuria de a picta a lui George Munteanu este mare, după cum singur o povestește, într-o confesiune făcută unui nepot de-al său în anul 2008, „ziarist de la oraș”: „Pentru mine, Muraniul este locul sfânt, locul unde m-am născut. Când am fost mic am stat și la Pișchia. Și când am venit înapoi, la Murani, m-am apucat de pictat. Atunci mi-am adus aminte din copilărie cât a fost de frumos, la izvorul lui Suci, izvorul lui Burcă - cel din capătul satului, la ieșirea spre Cernăteaz, izvorul lui Urzică ori mai înapoi, spre sat, izvorul lui Călăceanu. Erau izvoare de câmp. Apă acră era către pădure, unde-i balta, barajul, erau acolo altădată numai fânețe.

Pictesz după cum îmi aduc aminte. Mai ales după cum îmi aduc aminte. Mi-aduc aminte de diferite locuri frumoase. Când eram un pic mai măișor, mergeam la Gaiu' lui Urzică, era o pădurice unde cuibăreau multe ciori, un izvor, dar și arătură. Tare fain loc de pictat! Iaca, tablourile mele mai vechi mi-s dragi, da' mai mult astea de-acuma, că îs noi. Îs naive, dar îs mai cultivate, puțin. Altfel văd acum lucrurile. Și culorile îs mai pastelate, îs mai deschise, mai calde. Alea de pe vremuri erau mai pe braun, foloseam culori mai închise, mai tari, cum zic domnii de la oraș...

Viorel Cristea mi-o plăcut, da' o murit, tare rău mi-o părut, da' am auzit că i-or făcut statuie în Ghilad, că bine or făcut! Viorel Cristea o fost pictor naiv curat. M-am cunoscut cu el, numa' nu am nici un tablou de-al lui. Am un catalog din anul 1998 scos de Galeria First și am văzut toacie picturile alea reproduse în carcia aia. Mi-am dat seama că samănă între ele tare mult. Și io mi-s în catalog. O fost un Festival internațional și o expoziție de artă naivă, am câștigat premiul I și am câpătat 1400 de mărci pe care le-am împărțit cu un băiat din Moldova, tot pictor naiv, că așa m-o rugat un domn mare, sculptorul Gheorghe Ardelean, și bine o făcut... Iar de sărbătorile de iarnă ce-or trecut or fost doi domni de la București și mi-or cumpărat mai multe tablouri. Ziceau că le place oamenilor cum pictesz eu. Și nu de-acuma. Și-n urmă cu vreo zece-douăsprezece ani o fost o fată, era și ea pictoriță și după aia s-o făcut ziaristă la „Timpolis”. Mi-o luat atunci douăzeci de tablouri și o zis că le duce în Ghermania, la muzeu. Cred că le-o fi dus, că de atunci nu mai știu de ele...

Io mi-s din neamu lu' uica **Marius Munteanu**. Tare fain poet și om o fost! Tare-mi plăcea să-l ascult la „Gura Satului”, la Radio Cimișoara. Mama lu' uica Marius și cu bunicul meu or fost verișori primari. Și mai avem Munteni, de-ai lu' Bunea, tot din vița lu' uica Marius. Și din neamul lui Vichentie Munteanu mai avem, strănepotul lui îi la Cimișoara, ziarist, care zice că neamul Muntenilor din Murani se trage din Ardeal, din Muntenii care or fugit în Banat după răscoala lu' Horea, ca să scape de grofii unguri, că or fugit atunci și-n Banatu' sârbesc, așa zice strănepotu' lu' Vichentie. Și ni-s neamuri și cu Jicmanii de la Jadani - Carani îi botezat de comuniști - cu profesoru' Aurel Jicman, tata lui Silviu, regizorul, și mai are o fată care-i mare şahistă, Ligia, alta-i doctoriță în Ghermania, Mona să ciamă, că moșii noștri or fost verișori buni. Iaca, noi, vița Muntenilor din Murani, ni-s neam mare...”

Ruga la Murani - 2008

PIȘCHIA

ARHIMANDRITUL GHENADIE

O personalitate a Banatului mai puțin cunoscută a fost **Ghenadie (Gheorghe) Popescu**, născut la 17 aprilie 1808 în satul Murani. Gheorghe Popescu a făcut primele clase în satul natal, apoi a urmat studiile gimnaziale și teologice la Arad, între anii 1829-1832.

Studiază științele juridice la Universitatea din Pesta (1832-1836). Va lucra ca funcționar (1836-1839). Ajunge secretar al Consistoriului (instanța judecătorească ecleziastică) din Arad (1839-1846). Profesor la Institutul Teologic din Arad (1839-1852). Călugărit la mănăstirea Hodoș-Bodrog (1839), ajunge ierodiacon (1839), ieromonah, apoi egumen provizoriu la aceeași mănăstire (1849).

Participă activ la evenimentele anilor 1848-1849. Este înlăturat din slujba de profesor la Institutul Teologic arădean deoarece a luptat pentru separarea Bisericii Ortodoxe Românești din Ardeal și Banat de cea sârbă. Drept pedeapsă e trimis în mănăstirile sârbești Bezdin și Verdnic. Devine paroh al comunității ortodoxe române din Pesta (1854-1855).

Va fi invitat ca profesor și rector al noului Seminar din Mănăstirea Neamț (1856-1958). Este profesor la Seminarul din Roman (1858-1864) - apoi la cel din București (după 1864), va fi în două rânduri director al Seminarului Teologic din București (1864 și 1873). A primit rangul de arhimandrit, rang onorific, cu un nivel mai mic sub cel de episcop. A trecut la cele veșnice la 27 ianuarie 1876, în capitala Regatului României, București.

EPIGRAMISTUL

S-a născut la 18 decembrie 1940 în localitatea Bencecu de Jos (cetate medievală din secolul al XV - lea). Bacalaureatul l-a susținut la Liceul „C.D. Loga”. A fost Inspector în administrația publică locală (C.J. Timiș). Actor amator, scenarist pentru ansambluri folclorice, recitator și realizator de spectacole. Deține peste douăzeci de premii pentru creație. Vicepreședinte al Asociației Umoriștilor din Banat, președinte al Clubului „Ridendo” din Timișoara, membru fondator al Uniunii Epigramiștilor din România și al Cenaclului „Gura Satului” de la Radio Timișoara. Secretar general de redacție al revistei „Mersi, Pardon, Scuzați!” (1990). Este prezent în 18 culegeri și antologii. Scrie proză și poezie: „Din sertarele

cenzurii”, „Epigrame și epitafuri”, „De la rondel la duel... epigramatic”, „Dă dor, dă jale, dă drag”, „Ca-n sat la noi”, „Epigramiștii din Banat”. Ionel Iacob Bencei este pasionat de cai, western clasic, mâncarea bănățeană, drumeție.

ULIȚE CU NUME DE EROI

Undeva, în nordul județului Alba, pe drumul care leagă Câmpenii de Turda, în lunca largă a râului Arieș, se află așezarea Sălciua, un sat nu prea mare, dar locuit de oameni harnici, pricepuți în cultivarea pământului. Tocmai de aceea, locul aflat la înălțimi cuprinse între 700 și 1 400 de metri i s-a spus și i se spune „Bărăganul Munților Apuseni”. De aici, siliți de nevoi, la anul 1925 pornesc spre Banat mai multe familii de români (aproape 300 de suflete) și se așază în hotarul Pișchiei, acolo unde întemeiază localitatea Sălciua Nouă. La început, coloniștii și-au făcut bordeie, apoi case cu pereți din pământ și paie și abia mult mai târziu și-au ridicat case din cărămidă. Respectul și dragostea „moșilor” întemeietori față de eroii Ar-

dealului, ai Țării Moșilor, i-a determinat să boteze de la început cele trei ulițe ale noului sat cu numele lui **Horea**, **Cloșca** și **Crișan**. În anul 1930, în Sălciua Nouă trăiau 320 de suflete, satul fiind românesc, așa cum e și azi, doar că numărul locuitorilor a scăzut în prezent la doar câteva zeci. Este bine păstrată biserica ridicată la anul 1951 și care în anul 2005, la sărbătorirea a 80 de ani de la întemeierea așezării, s-a umplut cu fiicele și fiii satului care s-au întors pentru o zi „la vatră”. La Sălciua Nouă (sau **Cobolași**, cum îi spun localnicii satului, după numele pâraului din apropiere) s-au născut, printre alții, **Nicușor Țătu**, inginer silvic, director al Direcției Silvice Timiș (în două rânduri), și **Emilia Milutinovici**, om de afaceri și consilier județean de Timiș în mandatul început în anul 2008.

PIȘCHIA

ULTIMUL CASTELAN

În 1928, deputatul **Gh. Andrașiu** (foto) vinde parte din averea sa, 35 ha de pământ de la Urseni, ia un mic împrumut de la bancă și cumpără la licitație castelul (conacul) din Murani (Muron, Murony în evul mediu), comuna Pișchia.

Documentele vremii arată că la anul 1472 Murani se afla în proprietatea familiei Muroni, care a avut-o în stăpânire până la anul 1520. Satul a fost locuit de români sub turci și avea 20 de case. După anul 1718 ajunge în proprietatea erariului, adică a administrației financiare habsburgice. De la erariu o cumpără la anul 1781 un om înstărit, **Iosif Kulterer**, probabil rudă cu Joseph Anton Kulterer, primar al Timișoarei între anii 1762-1771.

Iosif Kulterer ar fi fost astfel primul castelan de la Murani, căci atunci se construiește Castelul, după anul 1781 (foto, stânga). Iosif Kulterer este înnobilit în anul 1799 și primește titlul de baron de Muranyi, iar Muraniul devine chiar reședință de comitat. Către mijlocul secolului al XIX-lea, domeniul Muranyi se împarte între Ignatie Muranyi și Tereza Radanyi, născută Muranyi, probabil sora sau nepoata lui Ignatie. Partea de moșie a Terezei Radanyi va fi cumpărată la anul 1848 de contele Samuel Gyulai, pentru ca în anul 1892 să o găsim în stăpânirea contelui Ștefan Gyulai, urmașul primului. Ignatie Muranyi („**primul prefect constituțional al județului Timiș la anul 1867**”, după cum remarca istoricul Ion Lotreanu) dăruiește partea sa de moșie, în anul 1869, Elisabetei Manassy, născută Muranyi. Mai departe, ajunge în posesia baronului **György Manassy** (probabil

Gheorghe Manase, român).

Iar în anul 1928, profesorul de istorie **Gheorghe Andrașiu** (originar din Pesac) va cumpăra castelul și moșia de 113 hectare de la Murani, aparținând pe atunci baronului **Manassy Bárkó György**. Castelul, înălțat pe două nivele, se află și azi în mijlocul unui parc de aproape 6 hectare, altădată un parc dendrologic cu bogate specii rare dintre care unele s-au păstrat până azi. Pe domeniul lui Andrașiu existau mai multe clădiri funcționale, ateliere și o fabricuță de bere, neglijate uneori de proprietar datorită activității sale publice intense în perioada anilor '20 - '30 (deputat, apoi primar al Timișoarei). După 1990, castelul (foto, dreapta) a fost restituit urmașilor profesorului Andrașiu și a fost renovat de dna **Doina Lagia-Andrașiu**, fiica ultimului castelan de Murani.

POETUL

Era zi de vară blândă pe dealurile Muraniului, când la 21 august 1920, s-a născut, ca fiu al lui George Munteanu și al Solomiei, cel care este considerat cel mai mare poet dialectal contemporan al Banatului: **Marius**

Munteanu. Copilăria și-o petrece în sat, acolo face primele clase (1927-1931) și, după ce s-o mai înălțat o țără, pleacă la Timișoara. Începe cursurile liceului C.D. Loga, însă nevoile din timpul crizei economice începută în anul 1929 îl fac să treacă la Școala Normală, pe care o absolvă la 1941. Susține în paralel diferențele și bacalaureatul la C.D. Loga, sprijinit moral de un tânăr student, consăteanul **Gheorghe Coman**,

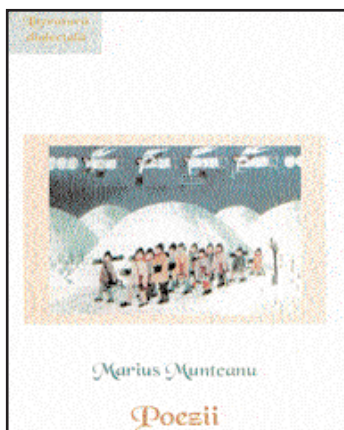
PIȘCHIA

tatăl **Anei Blandiana**. Marius Munteanu urmează Academia Teologică Oradea-Timișoara (1941-1945) și Facultatea de Științe Juridice din Cluj (1945-1947), de unde este însă exmatriculat pentru trecutul legionar al fratelui său **Ilie Munteanu**. Urmează o peri-

Traian Iancu, Grigore Bugarin, Mircea Șerbănescu, Marius Munteanu (ultimul din dreapta) (1942 - Lugoj)

oadă grea, fiind silit să lucreze ca muncitor necalificat, apoi, între 1948-1953, departe de casă, ca profesor la Școala elementară din Rusca Montană. Se califică didactic la IPCD Timișoara, lucrând după aceea la Școala Pedagogică din Timișoara până în 1958, când i se interzice, tot datorită trecutului politic, să desfășoare muncă de educație. În 1960 i se permite să lucreze ca profesor defectolog la Școala Profesională Specială din Timișoara, de unde se va pensiona la anul 1980.

E îndrăgostit de scris, de vorba în grai bănățean, pe care o mângâie în versuri de o delicatețe emoționantă. Debutează cu poezie în 1936 în gazeta „**Vestul**” (în 1944 va

deveni redactor coordonator al publicației, lucru ce se va întâmpla pentru scurt timp și după 1990). A colaborat la revistele „**Vreerea**”, „**Voința Banatului**”, „**Rânduri bănățene**”, „**Cuvântul satelor**”, „**Fruncea**”, „**Orizont**” și, după anii '60, la ziarul timișorean „**Drapelul roșu**”. E prezent la sezătorile literare locale, unde recită poeziile sale în grai bănățean. E neîntrecut în parodii (după poeții **C. Miu-Lerca**, **Al. Jebeleanu**, **N.D. Pârvu**, **Anghel Dumbrăveanu**, **Grigore Popiți** sau **Vladimir Ciocov**). În timp, Marius Munteanu (**Uica Marius**, cum era alintat de apropiați) va deveni un reper valoric pentru ceea ce înseamnă poezia dialectală bănățeană autentică. Debutează cu placheta „**Parodii**” abia în anul 1979 (Editura Facla). Un gest excepțional face la anul 1984 scriitorul **Ion Marin Almăjan**, remarcat peste ani de criticul Ioan Viorel Boldureanu: „**directorul din acea vreme al Editurii Facla, prozatorul bănățean I.M. Almăjan, reușește să adune selectiv și să publice un volumaș din poezia dialectală a lui Marius Munteanu, „Cântări dă noapce bună” (1984), cuprinzând**

poezie lirică și parodii după câțiva poeți bănățeni - toate în veșmântul rostirii bănățene”. După anul 1989, emisiunea „**Gura satului**” de la Radio Timișoara l-a făcut pe Marius Munteanu și mai apreciat în tot Banatul, peste Mureș ori dincolo de granița cu Banatul Sârbesc. „**Gura satului**” - la care se simțea formidabil alături de **Ionel-Iacob Bencei**, **Pătru Chira**, **Ioan Viorel Boldureanu**, **Ion Olariu**, **Virgil Șchioescu** și **Ștefan Pătruț** - a cunoscut o mare audiență între anii 1993 și 1996. Editura „**Mirton**” condusă de **Mircea Tonenchi** publică, de altfel, trei volume intitulate „**Gura satului la Radio Timișoara**”.

În 2003, cu doar doi ani înainte de trecerea poetului la cele veșnice, lui Marius Munteanu îi apare un volum antologic, „**Poezii**”, la editura „**Marineasa**”, o carte minunată prin calitatea ei poetică. O antologie superbă însoțită și de un CD care prezintă poeziile din Fonoteca de Aur a postului Radio Timișoara recitate de autor.